

DATE CU PRIVIRE LA ACTIVITATEA MARAMUREȘILOR PENTRU SPRIJINIREA RĂZBOIULUI DE INDEPENDENȚĂ (1877—1878)

de
BLAGA MIHOC

Prislopul Maramureșului și Moldovei, pod pentru inimi și punte peste veacuri, vad pentru legăturile seculare între oamenii pământurilor din estul și vestul Carpaților, este un braț pe care cele două „țări” românești și-l dau ca într-un joc îngemănat, mereu în desfășurare, simbol al relațiilor neîntrerupte și al persistenței în timp a conceptului de unitate teritorială, economică, de limbă și de factură psihică a poporului român. Mai ales condițiile favorabile, dar uneori și întâmplarea, au făcut ca de numele acestei trecători să se lege, în memoria oamenilor, câteva fapte de neuitat, care pot constitui pilde de eroism pentru generațiile prezente sau viitoare.

Pe acest drum, bătătorit cu neistovire, a trecut, ca o respirație firească, românescul suflu de cultură dintr-o parte spre alta, însoțind uneori importante figuri cărturărești, sau trecându-se alteori prin acea temeinică circulație a cărții din Moldova în Maramureș.

Cu atât mai firești apar mai târziu ecourile ce le au marile evenimente din Moldova și Țara Românească, în Maramureș, cum a fost cazul alegerii lui Cuza ca domnitor al Principatelor¹ și în fine războiul de independență din 1877—1878.

Victoria în războiul din 1877—1878, aducătoare de independență deplină pentru o mare parte din pământurile locuite de români, ctitorită în primul rând de factorii dezvoltării interne, de voința de libertate pentru care au acționat, abnegat, politicienii și poporul, s-a clădit, din punctul de vedere al politicii internaționale, pe condiții favorabile. Criza orientală — conflictul între ruși și turci, indiferent de

¹ Într-un document din 10 august 1863 se vorbește despre „...trecerea clandestină prin Bucovina a manifestelor lui Al. I. Cuza, adresate românilor maramureșeni”, îndemnați să sprijine eventualele răscoale pentru „intemeierea unei Români Mari” (Arhivele Statului Arad, fond *Prefectura județului Arad, Actele Comitetului Suprem*, nr. 2332/1863).

scopurile disimulate sau nedisimulate nutrite de cei angajați, va favoriza angajarea României în război și în ultimă analiză realizarea scopului, cîștigarea independenței. În această ambianță premergătoare războiului, maramureșenii, ca toți cei de peste munți, priveau cu neascunsă atenție mersul evenimentelor, sensul acestora, pe care-l observau, și-l observau bine.

Numai așa se explică de ce, bunăoară, autoritățile din ținutul Lăpușului suspectau, încă din toamna anului 1876, pe aproape toți intelectualii români din împrejurimi de „spionaj muscălesc”, de simpatie cu inamicii învederați ai turcilor, față de care guvernării, se știe că nutreau un larg atașament.

De aceea, toate întrunirile la care participau de la trei persoane în sus, intelectuali români, preoți sau învățători, erau taxate de „periculoase conspirațiuni”.

Așa s-a întîmplat cu petrecerea onomastică ținută în Tirgu-Lăpuș, la casa protopopului Dumitru Varna, în 26 octombrie 1876, cu o altă banală întrunire într-o „cauză matrimonială” a aceluiași protopop cu patru preoți în Dobricul Lăpușului, cu micile întruniri din Suciul de Sus, unde „s-au adunat cîțiva preoți pentru aplanarea unei neînsemnate certe între doi preoți”.²

Gestul autorităților este o dovadă peremptorie a îngrijorării că acei ce constituiau mulțimea, în număr și contribuabilitate, îndemnați de tumultul ce înflăcăra întreaga românie, vor pretinde locul și rolul ce li se cuvenea în viața statului.

Evenimentele s-au precipitat. Pornirea războiului a încălzit inimile și mințile tuturor celor ce vorbeau aceeași limbă. La 25 mai 1877, în numele locuitorilor din cîteva localități ale actualului județ Maramureș, George Pop de Băsești, Ioan Maniu, Emeric Pop, Vasile Pop, Gavril Trif, Alexandru Costea, Teodor Pop, Valentin Pop, înaintează lui Alimpiu Barbulovici, vicarul foraneu (locțiitor de episcop) al Silvaniei, un interesant memoriu.³

Lapidar — are abia două pagini de coală, dar deosebit de semnificativ pentru mentalitatea tuturor transilvănenilor — memoriul merită, credem, o mai atentă discuție.

Începînd lectura textului, cîștigăm de la început convingerea despre cunoștințele temeinice și, deci, sedimentate ale autorilor cu privire la ambianța europeană a pornirii conflictului ce va antrena și România, într-o luptă „de apărare”, căci în fond, atacînd, aceasta, dorea recunoașterea independenței sale, — despre faptul că sprijinul acordat de către transilvăneni, și în cazul nostru de către maramureșeni, războiului purtat de români, nu este ceva întîmplător, ci el se bazează pe principiul umanității și mai ales pe conștiința originii comune a

² *Gazeta Transilvaniei*, 1877, nr. 7.

³ Originalul memoriului se găsește în posesia Muzeului Județean Maramureș, *Colecția de documente George Pop de Băsești*, nr. inv. 5 b.

tuturor românilor. „Evenimentele în orientul Europei, arată semnatarii, cari siliră și pe România să îmbrace fața de război și să-și sacrifice viața și averea fiilor săi pentru apărarea vetrei strămoșești, ne impun atât din punct de vedere al umanității, cât și al legăturii de sînge în care suntem cu frații noștri cei de dincolo de Carpați imperios să facem și noi ceva pentru alinarea durerilor fraților noștri, răniți sau lipsiți de averea lor prin furia zeului Marte”.⁴

Așadar, acțiunea de sprijinire a răniților din război căzînd în acele vremuri pe seama preoților și învățătorilor români, are în concepția autorilor o motivație larg umanitară, de vreme ce ei arată că această acțiune se înscrie în aria preocupărilor general-umanitare de mai amplă rezonanță, ale „clerului român, care nici cînd nu s-a retras cînd a avut să sacrifice osteneala sau averea „întru alinarea dorerilor și ușiorarea sarcinilor omenimei suferitoare”⁵ (s.n.). Din aceste considerente, și admitînd largă și laică acțiune de binefacere a bisericii, urmează grabnica propunere ca vicarul să ordone, prin protopopii din subordinea sa, începerea unor acțiuni de strîngere a ofrandelor în bani și materiale — îmbrăcăminte și scamă, de la locuitorii din parohii.

Convingerea autorilor (semnatarilor) era, și pe bună dreptate, că Barbulovici” va îmbrățișa această cauză sacră cu tot zelul” și că apoi, apelînd, prin preoți, desigur, la mulțimea credincioșilor, aceștia „conduși de același zel, vor grăbi cu bucurie cu denariul lor la altariul umanității și națiunei”, vor sprijini, prin ofrande în bani și materiale, războiul de neatîrnare.⁶

După cum vom vedea, cei opt patrioți nu s-au înșelat. Acțiunii lor s-au adăugat desigur altele. Între acestea se înscrie și acțiunea de propagandă și strîngere a ofrandelor întreprinsă de învățătorul șomcutean Ilie Pop. În vara și toamna anului 1877, el a reușit să strîngă din Șomcuta (cu ajutorul a 12 elevi — 7 băieți și 5 fete), 9,8 kg de scamă, pe care o trimite Crucii Roșii de la București. Om de cultură aleasă — cu mult peste nivelul învățătorilor obișnuiți de țară —, Ilie Pop se adresează tuturor învățătorilor români cu înfrăcărare cuvinte de îndemn spre acțiunea de strîngere a ofrandelor pentru armata română. Motivația atașamentului său față de războiul românilor este aceeași cu cea a celor opt „memorandiști” către Barbulovici; ea străbate din aceeași conștiință a legăturii de sînge a tuturor românilor, care în acele clipe și-au unit eforturile spre năzuința supremă a obținerii victoriei pe frontul de operații militare, pentru recunoașterea independenței. Faptele ostașilor români reînvie gloria străbună. „Numele de român ce-l port cu fală — arată Ilie Pop — și care atrage atențiunea Europei întregi, datorința ce mi-e impusă prin legătura de sînge, simțul uman și filantropic, împrejurarea că rarul eroism al

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

bravilor descendenți ai lui Traian, Ștefan și Mihai au reimprespătat, la Grivița, gloria străbună, — toate acestea m-au obligat la împlinirea uneia din cele mai sacre datorințe de a contribui, după putință, la alinarea durerilor scumpilor noștri confrați din România liberă care singerează în luptă contra despotismului asupritoriu, în contra semilunii".⁷

Propaganda inițiată de către intelectuali în favoarea ofertelor pentru armata română găsi în Maramureș un puternic ecou. Din puținul lor, păturile de jos ale populației începură să ofere bani și obiecte pentru răniții din războiul de independență. Între ofertanți — listele cu numele și uneori ocupația acestora fiind publicate în câteva numere ale *Gazetei Transilvaniei*⁸ — mulți erau maghiari, evrei sau ucrainieni. Elevi și studenți, învățători și preoți, bărbați și femei luară inițiativa colectării și trimerii ofrandelor către Crucea Roșie din București.

Astfel, în comuna Șomcuta, situată în apropierea orașului Baia Mare, inițiativa colectării unor oferte de bani a fost luată de către Victor Colceriu, „studinte în a 3-a clasă normală”. Ajutat de membrii familiei sale — mama și surorile — a reușit să strângă în două „campanii” de colectare, în iulie și august 1877, de la 62 persoane, o sumă totală de 108,20 florini, pe care a expediat-o, prin intermediul Iuditei Măcelariu din Sibiu, Crucii Roșii din București.⁹ Concomitent, și tot de la Șomcuta, tânărul Andrei Medan colectează și trimite Crucii Roșii din București suma de 20 de florini.

O altă colectă, substanțial mai mică, dar simbolizând totuși adeziunea locuitorilor acelei localități cu cauza română, este cea adunată de I. Mărgineanu și A. Șanta, de la 10 persoane din Vălenii Maramureșului. Ea totalizează 4,47 florini și este trimisă „în favoarea ostașilor români răniți, care prin legea românească și creștinească, pentru viitorul României și al națiunii române își varsă singele pe cîmpul de luptă”.¹⁰

O vastă acțiune de strângere a ofrandelor a avut loc în ținutul Lăpușului. Ea a fost inițiată și condusă de către preotul Ioan Georgiu, ajutat de către Atanasiu Georgiu și Alexiu Latiș, care au reușit să strângă și să trimită la București, prin intermediul lui Manole Diamandi, din Brașov, de la 195 de persoane, o sumă totală de 186 florini.¹¹

O scrisoare din 27 iunie 1877 ce însoțește o parte din suma oferită de lăpușeni armatei române, adresată din Tîrgu-Lăpuș intermediarului Manole Diamandi, negustor român din Brașov, este semnificativă pentru entuziasmul cu care românii din Lăpuș au consimțit să ofere, pentru susținerea războiului din 1877—1878, o parte din averea lor. „Românii din acest cerc — scrie Ioan Georgiu — și-au ținut de santa datorie a

⁷ *Gazeta Transilvaniei*, 1874, nr. 101, p. 4.

⁸ *Ibidem*, 1877, nr. 86, nr. 89 și nr. 95.

⁹ *Ibidem*, 1877, nr. 86.

¹⁰ *Ibidem*, nr. 89.

¹¹ Paul Abrudan, *Maramureșul* (aprilie 1976), Suplimentul ziarului *Pentru Socialism* (Baia Mare).

sucurge fraților de un sînge de peste Carpați, încît le-au conces giustrările. Iubim ca adevărați frați pe frații noștri (de) dincolo de Carpați; bucuria se poate citi în fața fiecărui român și spiritul ce o animează".¹² Aceste sentimente nu sînt exclusiviste; ele au la bază o înaltă clarviziune politică, susținută de o adîncă înțelegere a realității societății transilvănene — care trebuie să se clădească în viitor pe alianța între națiunile ce locuiesc și muncesc împreună. Reprezentanții autorităților publice și cu ei toți maghiarii, după părerea lui Ioan Georgiu, „dacă ar fi cumpănit lucrul bine ar trebui să lase pe turc să piară în barbaria lui și să se facă aliații națiunii române, lîngă care și cu care au de a împărți binele și răul pre venitoriu”.¹³

Incurajați de bravura ostașilor români în luptele pentru cucerirea Griviței, unii dintre tinerii intelectuali maramureșeni erau dornici chiar să se angajeze voluntari combatanți în armata română sau în serviciile ei sanitare. Cităm în acest sens pe farmacistul Filip Mihalca din Vișeu de Sus, care a trimis, în noiembrie 1877, o cerere către Crucea Roșie din Iași, solicitînd să fie angajat în serviciul sanitar al armatei române. „Avînd dorul de a fi în starea bravilor ostași răniți în lupta prezentă — se arată în cererea lui F. Mihalca —, în sfera mea la una apothecă cu ajutor a servi mă rog decumva e lipsă, pe timpul cit va dura lupta, să fiu chemat”. El se roagă în continuare ca în cazul că va fi angajat, „nefiind în stare toate cheltuielile pînă la Iași a le suporta”, să i se trimită un bilet de tren gratuit” barem de la Suceava la Iași”.¹⁴

Un rol important în strîngerea ofrandelor l-au avut femeile, soții sau fiice ale intelectualilor români patrioți din Maramureș, care au răspuns deselor apeluri filantropice ale Iuditei Măcelariu publicate în *Gazeta Transilvaniei*, *Telegraful român* și *Familia*. Unuia dintre aceste apeluri, din 10/22 septembrie 1877,¹⁵ îi răspund: Ana Lemeny din Borșa, care colectează și trimite Crucii Roșii din București 2 florini și 3,750 kg scamă, obținută într-un „atelier” organizat ad-hoc cu ajutorul unor prietene, precum și trei cearceafuri, 8 ștergare, 12 feșii și 1,5 m pînză, și Ana Iurca din Sarasău, care împreună cu soțul ei, a colectat și a trimis Crucii Roșii din București o sumă de 30 florini.¹⁶

În aceeași perioadă — toamna anului 1877 —, Ghizela Cresta Drumariu, ajutată de prieteni și rudenii, în dorința de a „concurge întru ușurarea durerilor vulneraților”, desfășoară o amplă campanie de colectare a ofrandelor în orașele Baia Mare, Baia Sprie precum și în mai multe comune din zona acestora. În luna noiembrie ea a întreprins două prestigioase campanii de strîngere a ofrandelor — una pe la mijlocul lunii noiembrie în localitățile Baia Mare, Șomcuta, Sișești, Săcă-

¹² *Gazeta Transilvaniei*, 1877, nr. 50, p. 4.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Documente privind istoria României. Războiul pentru independență*, vol. VII (16 oct. 1877—30 nov. 1877), Ed. Acad. Republicii Populare Române, 1954, p. 771.

¹⁵ *Familia*, 1877, nr. 39, p. 466.

¹⁶ Paul Abrudan, *art. cit.*

lășeni, Remetea Chioarului și alta în a doua jumătate a lunii noiembrie în Baia Mare, Săcălășeni, Berchez, Chechiș, Ilba, Baia Sprie, Groși, Bușag, Sișești. A reușit să strângă de la 97 persoane, o sumă de 140,18 florini și de la alte 19 persoane 13,029 kg scamă, 16 comprese, 115 feșe și o pereche de veșminte albe.¹⁷ De menționat că între ofertanți figurează și învățătorul Mihail Lucaciu, tatăl cunoscutului luptător pentru eliberarea națională a poporului român din Transilvania, dr. Vasile Lucaciu.

O altă acțiune de prodigioasă finalitate — aceasta și datorită prestigiului de care se bucura George Pop de Băsești în acea vreme, a fost cea întreprinsă de tânăra domnișoară — avea numai 15 ani — Elena Pop de Băsești. Ea a umblat cu listele de colecte, adunând din Băsești, Asuaju de Jos, Babța, Băița, Birsăul de Jos, Oarța de Sus, Orțița, Sălsig, Cehul Silvaniei și Stremț, de la 56 persoane 194,60 florini și 36 lei valută aur, precum și 12,650 kg scame.¹⁸

Activitatea tinerei Elena, fiica lui George Pop de Băsești, amplă și eficace, simbolizând o perpetuare de la părinte către urmași, a unei nobile activități pe tărîmul luptei pentru eliberarea națională a românilor transilvăneni, era supravegheată în deaproape de autorități. La 11 septembrie 1877, prefectul județului Sălaj raporta Ministerului de Interne în amănunt despre acțiunea de colectare a unor „donații pentru ostașii răniți din România”, trimise împreună cu două liste nominale, prin intermediul Iuditei Măcelariu, Crucii Roșii din București.¹⁹

Plin de recunoștință și prin urmare dornic să răsplătească, evident simbolic, meritele unora dintre femeile române evidențiate cu pregnantă în opera de strângere a ofrandelor, guvernul român a instituit mai tirziu decorația „*Mîngîiere și alinare*”.

Este interesantă și, credem, vrednică de amintit în acest context, o scrisoare trimisă lui George Pop de Băsești din Sibiu, la 5 decembrie st. n. 1878, de către George Barițiu, în care, după ce expeditorul laudă unul dintre „recentele” discursuri „pronunțate cu vehemență și curaj” de către George Pop de Băsești, în parlamentul budapestan, se vorbește despre instituirea și acordarea decorației mai sus pomenite. Barițiu arată că lui i s-a propus să recomande „cîteva dame din monarhia noastră (din Austro-Ungaria — n.n.) care au merite pentru răniți, și că el s-a adresat „cătredouă doamne de aici (din Sibiu — n.n.) și două din Brașov, care au primit și înaintat toate ofertele (ofrandele pentru armata română — n.n.) ca să-mi recomande pe 12, mult 15, dame române, care ar merita, în tot respectul, să fie propuse spre a fi decorate”.²⁰ Ținînd cont de meritele Elenei, fiica lui George Pop de Băsești, în strîngerea ofrandelor, Barițiu propune spre decorare „pe domnișoara

¹⁷ *Gazeta Transilvanici*, 1877, nr. 95.

¹⁸ *Ibidem*, nr. 86.

¹⁹ Paul Abrudan, *art. cit.*

²⁰ Biblioteca Centrală Universitară Cluj, *Colecția Corespondență George Pop de Băsești*, vol. I, filele 61 și 62/1874.

Elena Pop de Băsești". Propunerea s-a primit și peste puțină vreme Elena Pop de Băsești, devenită mai târziu, prin căsătorie, Elena Hossu Longin, a fost decorată de către guvernul român cu decorația „*Mîngîiere și alinare*".²¹

Amploarea acțiunilor de sprijin moral și material acordat războiului de independență de către masele populare din Maramureș, a îngrijorat serios autoritățile. Ziarul guvernamental *Mărámoros*, ce apărea din 1865 în Sighet, publica în coloanele sale, în vremea luptelor de la Plevna, multe informații asupra desfășurării operațiunilor militare. Mersul evenimentelor obliga conducerea ziarului să recunoască că în final Turcia va pierde lupta și că acest fapt aduce cu sine pericolul dezmembrării Austro-Ungariei. Războiul ruso-turc — se arată într-un articol din acest ziar — ridică probleme noi. Dar cea mai mare problemă este a noastră. Este în joc existența sau nonexistența monarhiei noastre austro-ungare".²² Chiar escamotînd victoriile armatelor române de la Plevna, patronii ziarului local *Mărámoroș* sînt nevoiți să recunoască simpatia păturilor de jos ale populației, în cea mai mare parte românească, față de cauza armatelor româno-ruse.

„Nu am putea spune adevărul — se arată într-un articol din ziarul *Mărámoroș* dacă n-am recunoaște că printre noi există și oameni care nu primesc cu satisfacție veștile despre victoriile (sic) turcilor".²³ Acești oameni erau românii, atașați de cauza României, se recunoaște în ziar, datorită afinității de neam, religie și limbă.

SUR L'ACTIVITÉ DES HABITANS DE MARAMUREȘ POUR APPUYER LA GUERRE D'INDÉPENDANCE (1877—1878)

Résumé

L'auteur présente quelques données concernant l'appui matériel accordé par les habitants de Maramureș à l'armée roumaine pendant la guerre d'indépendance de 1877—1878.

On présente un mémoire par lequel un groupe d'intellectuels demandent aux dirigeants de l'église de lever des offrandes du peuple au compte de l'armée roumaine.

Ensuite est présentée concrètement l'activité des plus importants collecteurs, hommes et femmes, tout en indiquant la localité où ceux-ci ont agi, ainsi que les résultats obtenus.

²¹ Ioan Ardeleanu Senior, *Oameni din Sălaj*, Zalău, 1937, p. 132.

²² *Mărámoros*, 1877, nr. 33.

²³ *Mărámoros*, 1877, nr. 76.